

1986-01-01

มานุษยวิทยาแนวใหม่

งามพิศ สัตย์สงวน

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/cujss>

Part of the [Social and Behavioral Sciences Commons](#)

Recommended Citation

สัตย์สงวน, งามพิศ (1986) "มานุษยวิทยาแนวใหม่," *Journal of Social Sciences*: Vol. 23: Iss. 2, Article 5.
Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/cujss/vol23/iss2/5>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Social Sciences by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

มานุษยวิทยาแนวใหม่

ดร. งามพิศ สัตย์สงวน *

ความนำ

มานุษยวิทยาเป็นวิชาที่เจริญที่สุดในประเทศอเมริกา และเหมือนกับสาขาวิชาอื่น ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ตามสภาพการณ์ทางสังคมในประเทศอเมริกา บทความนี้จะให้ภาพรวมของวิชามานุษยวิทยา อย่างที่เข้าใจกันในสังคมอเมริกันในปัจจุบัน ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจว่า มานุษยวิทยาศึกษาเกี่ยวกับอะไร

วิชามานุษยวิทยา¹ ในอเมริกา เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับสปีชีส์ หรือวงวารของมนุษย์ โดยเฉพาะ มานุษยวิทยาเปรียบเสมือนกระจกเงาที่ส่องให้เราเห็นมนุษยชาติทั่วโลก ทำให้มนุษย์มองตัวเองในแง่มุมต่าง ๆ ได้ มานุษยวิทยายังเป็นวิชาที่เน้นศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างของมนุษยชาติในทุกรูปแบบ ไม่ว่าในแง่จิตวิทยา แง่ชีววิทยาหรือในแง่วัฒนธรรม นักมานุษยวิทยาศึกษามนุษยชาติทุกหนทุกแห่งทั้งในอดีตอันยาวนาน วิชามานุษยวิทยาเป็นวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวกับการเปรียบเทียบพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษยชาติทั่วโลก คำถามสำคัญของวิชานี้ คือ : อะไรทำให้เราเป็นมนุษย์ การเป็นมนุษย์หมายความว่าอย่างไร มนุษย์มีวิวัฒนาการทางกายภาพและวัฒนธรรมมาอย่างไร ทำไมคนเราจึงมีพฤติกรรมเหมือนที่พวกเขา กำลังกระทำอยู่ และอะไรทำให้เราแตกต่างไปจากมนุษย์ในสังคมอื่น ๆ ที่มีระบบความเชื่อต่างกันไป เป็นต้น

นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันใช้แนวทาง “ภาพรวม” หรือ “ทุกแง่มุม” (Holistic Approach) เพื่อศึกษาประสบการณ์ของมนุษย์ พวกเขาจึงสนใจในกิจกรรมของมนุษย์ในทุกแง่

* งามพิศ สัตย์สงวน, M.A. (Anthropology), University of Kansas, Ph. D., University of Missouri-Columbia ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มุมของชีวิต เช่น ศึกษาชีวิตประจำวันและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในสังคมต่าง ๆ ศึกษาถึงวิธีการต่าง ๆ ที่มารดาเลี้ยงดูทารก การที่บิดามารดาอบรมเลี้ยงดูลูก ๆ ของเขานักมานุษยวิทยาไม่สนใจแต่เพียงว่ามนุษย์ในสังคมต่าง ๆ มีวิธีทำมาหากินอย่างไรบ้าง แต่ยังคงค้นหาถึงกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการบริโภคสิ่งต่าง ๆ ด้วย พวกเขาสนใจว่ามนุษย์ในสังคมต่าง ๆ คิดถึงกาลเวลาและพื้นที่อย่างไรบ้าง สนใจในสุขภาพอนามัยและการรักษาพยาบาลในรูปแบบต่าง ๆ กันไป สนใจร่างกายมนุษย์และปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อลักษณะทางกายภาพของมนุษย์ สนใจเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศและการแต่งงาน การให้กำเนิดทารกและความตาย สนใจนิทานชาวบ้านและนิยายปรัมปรา การหาเสียงทางการเมือง การสนทนาประจำวัน พิธีกรรมต่าง ๆ และแม้แต่การทักทายกันโดยทั่วไป นักมานุษยวิทยาถือว่าพฤติกรรมทุกด้านของมนุษย์มีความสำคัญในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งที่จะใช้ทำความเข้าใจชีวิตของมนุษยชาติทั่วโลกได้

ลักษณะของวิชามานุษยวิทยาในอเมริกา

ในปัจจุบันมานุษยวิทยาในอเมริกาเป็นสาขาหนึ่งของสังคมศาสตร์ และมีลักษณะเด่นดังต่อไปนี้

1. เน้นการเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างกันไปในพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ นักมานุษยวิทยาพยายามค้นหากฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ทำให้มนุษย์ในสังคมต่าง ๆ มีพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ที่เหมือนกันและต่างกันไป ทั้งนี้เพื่อพยายามเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์
2. นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันมักเน้นศึกษาวัฒนธรรมต่างชาติถ้าเป็นไปได้ ทั้งนี้เพื่อให้ได้กฎเกณฑ์ที่เป็นสากลเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ และเพื่อลดอคติในการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่สำคัญอย่างหนึ่งของวิชามานุษยวิทยา แต่ถ้าการศึกษาวรรณธรรมต่างชาติเป็นไปได้ นักมานุษยวิทยาก็อาจเน้นศึกษากลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมย่อยในสังคมของตัวเองที่มีวัฒนธรรมย่อยต่างไปจากผู้ศึกษา เช่น ชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่าง ๆ เป็นต้น
3. นักมานุษยวิทยาในปัจจุบันจะศึกษาสังคมในทุกระดับการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นสังคมด้อยพัฒนา สังคมกำลังพัฒนาหรือสังคมอุตสาหกรรมที่พัฒนาแล้ว คือศึกษาสังคมทุกแห่งทั่วโลก ขณะที่ในอดีตนักมานุษยวิทยามักเน้นศึกษาสังคมดั้งเดิมหรือที่เรียกว่าสังคมที่ไม่รู้หนังสือ (Non-

literate society) แต่เนื่องจากสังคมเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ทำให้นักมานุษยวิทยาหันมาสนใจศึกษาสังคมสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น

4. นักมานุษยวิทยามักเน้นศึกษาชีวิตมนุษย์ในทุกแง่มุมหรือศึกษามนุษย์ในทุกด้านของชีวิต เช่น แง่ครอบครัว เศรษฐกิจการเมือง ความเชื่อ ค่านิยม สาธารณสุข เทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม รวมถึงการพัฒนาด้วย นักมานุษยวิทยามีแนวคิดสำคัญว่าจะเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ จำเป็นจะต้องศึกษาชีวิตมนุษย์ในทุกแง่มุม เมื่อนักมานุษยวิทยาศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ในทุกแง่มุมแล้ว จะต้องพยายามวางกฎเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ด้วย

5. นักมานุษยวิทยามักเน้นศึกษาลักษณะที่สำคัญทั้งสองอย่างของมนุษย์ชาติคือลักษณะทางร่างกายหรือกายภาพและลักษณะทางวัฒนธรรม นักมานุษยวิทยาจะศึกษาย้อนไปสู่อดีตอันยาวนานของมนุษย์ ตั้งแต่เริ่มมีมนุษย์พวกแรกเกิดขึ้นบนโลกเมื่อประมาณ 3 ล้านปีมาแล้ว และศึกษาพัฒนาการทางกายภาพและวัฒนธรรมของมนุษย์ตั้งแต่สมัยแรกเริ่มมีขึ้นมาจนถึงในสมัยปัจจุบัน รวมทั้งได้พยายามคาดคะเนหรือพยากรณ์เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมของมนุษย์ชาติในอนาคตด้วย

การศึกษาทั้งลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมของมนุษย์ ทำให้มานุษยวิทยาในอเมริกาเป็นวิชาที่มีเนื้อหาสาระที่กว้างขวางที่สุดในหมวดสังคมศาสตร์

6. วิชามานุษยวิทยามีระเบียบวิธีวิจัยที่เฉพาะเป็นของตัวเองที่เรียกว่างานวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา (Anthropological Field Work) ทำให้แตกต่างไปจากสังคมศาสตร์สาขาอื่น ๆ เทคนิคที่สำคัญของงานวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา คือ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) คือการที่นักมานุษยวิทยาเข้าไปอยู่อาศัยในชุมชนที่ตัวเองเลือกศึกษา เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมของชาวบ้านในแง่มุมต่าง ๆ และต้องทำตัวให้ชาวบ้านเชื่อถือ โดยการทำให้เหมือนกับชาวบ้านให้มากที่สุด พยายามเรียนรู้ภาษาท้องถิ่น เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ กับชาวบ้าน การเก็บข้อมูลโดยวิธีนี้ จะทำให้นักมานุษยวิทยาได้ข้อมูลปฐมภูมิที่เชื่อถือได้ และมีรายละเอียดต่าง ๆ มากกว่าการใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบอื่น ๆ ของสังคมศาสตร์

สาขาย่อยของมานุษยวิทยาในอเมริกา

เมื่อวิชามานุษยวิทยามีเป้าหมายที่จะศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในทุกแง่มุมของชีวิตในสังคม ศึกษามนุษย์ในทุกกาลเวลาและทุกสถานที่ในโลก จึงต้องแบ่งออกเป็น 4 สาขาย่อย เพื่อนักมานุษยวิทยาในแต่ละสาขาย่อย จะช่วยกันศึกษามนุษยชาติได้อย่างลึกซึ้ง โดยทั่วไปวิชามานุษยวิทยาในอเมริกาแบ่งออกเป็น 4 สาขาย่อยดังนี้ :

1. มานุษยวิทยากายภาพ (Physical Anthropology)
2. โบราณคดี (Archaeology)
3. มานุษยวิทยาภาษาศาสตร์ (Anthropological Linguistics)
4. มานุษยวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Anthropology)

1. มานุษยวิทยากายภาพ : เน้นศึกษาลักษณะทางชีวภาพหรือกายภาพของมนุษย์ รวมทั้งพัฒนาการทางกายภาพของมนุษย์ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน นักมานุษยวิทยาประเภทนี้ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะทางกรรมพันธุ์ของประชากรมนุษย์สมัยปัจจุบันทั่วโลก รวมทั้งค้นหาสาเหตุต่างๆ ที่ทำให้เกิดความแตกต่างทางชีวภาพของมนุษย์ในสังคมต่าง ๆ นักมานุษยวิทยากายภาพอีกประเภทหนึ่งจะเน้นศึกษาการปรับตัวของประชากรมนุษย์ในส่วนต่าง ๆ ของโลกปัจจุบันว่า ได้ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคมอย่างไรบ้าง บางพวกเน้นศึกษาเรื่องเชื้อชาติ และบางพวกศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางชีวภาพและกิจกรรมทางวัฒนธรรมของมนุษย์

2. โบราณคดี : ศึกษาวัฒนธรรมที่สูญไปแล้ว นักโบราณคดีศึกษากิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ในอดีต โดยศึกษาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่มนุษย์ในอดีตเหลือทิ้งไว้ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ คือพวกขวานหิน ภาชนะดินเผา งาและเขาสัตว์ กระดูกคนและสัตว์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ถ้ำหรือเพิงผาที่เป็นที่อยู่ของมนุษย์ สิ่งก่อสร้างสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ชั้นดินและศิลปะประเภทต่าง ๆ เช่น ภาพเขียน รูปแกะสลักเป็นรูปสัตว์ต่างๆ เป็นต้น นักโบราณคดีศึกษาหลักฐานเหล่านี้เพื่อสร้างประวัติความเป็นมาและชีวิตความเป็นอยู่หรือวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่ศึกษา เช่น นักโบราณคดีไทยศึกษา หลักฐานต่าง ๆ ที่มนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยเหลือทิ้งไว้ ทำให้เราทราบได้ว่าในสมัยหินกลางในประเทศไทย มีพิธีกรรมการฝังศพอย่างเป็นทางการ และยังมีความเชื่อเกี่ยวกับโลกหน้าด้วย และที่ถ้าผิจังหวัดแม่ฮ่องสอน นักโบราณคดีพบหลักฐานว่า ถ้าผิเป็นแหล่งปลูกข้าวที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แล้วต่อมาจึงแพร่ออกไปยังดินแดน

ใกล้เคียง เช่น จีนและอินเดีย นอกจากนี้ถ้ามีชาวพืชพันธุ์ต่าง ๆ อีกมากมายหลายชนิด² สรุปได้ว่าจากการศึกษาหลักฐานทางโบราณคดีดังกล่าวแสดงว่า มนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ถ้าได้เริ่มปลูกพืชทำการเพาะปลูกพืชมากกว่า 9,000 ปีมาแล้ว จากการศึกษาของนักโบราณคดี ทำให้เราทราบถึงชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในอดีตได้ดียิ่งขึ้น

3. มานุษยวิทยาภาษาศาสตร์ : นักมานุษยวิทยาประเภทนี้ไม่ใช่นักภาษาศาสตร์ แต่เป็นนักมานุษยวิทยาที่เน้นศึกษาภาษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ส่วนมากศึกษาภาษาของสังคมที่ยังไม่มีตัวอักษรใช้ นักมานุษยวิทยาภาษาศาสตร์ศึกษาหาต้นตอแหล่งกำเนิดของภาษาต่างๆ รวมทั้งพัฒนาการของภาษาต่างๆ ซึ่งเป็นการศึกษาที่สำคัญ เพราะภาษาช่วยให้มนุษย์พัฒนาวัฒนธรรมขึ้นได้ นักมานุษยวิทยาภาษาศาสตร์จึงพยายามศึกษาว่าภาษาของมนุษย์เริ่มมีขึ้นเมื่อไหร่ และเกิดขึ้นได้อย่างไร ศึกษาวิวัฒนาการของภาษาต่างๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน และสืบย้อนไปหาต้นตอของภาษาเหล่านั้นโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ทำให้ทราบได้ว่าภาษาใดมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เช่น การวิเคราะห์รากศัพท์ในภาษาต่างๆ ทำให้ทราบประวัติความเป็นมาและการอพยพของมนุษย์ในสังคมต่าง ๆ ได้

ในปัจจุบัน นักมานุษยวิทยาภาษาศาสตร์สนใจที่จะศึกษาสิ่งที่มีอยู่ร่วมกันเป็นสากลของภาษาต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรมบ้านอื่น ๆ สนใจศึกษาโลกทัศน์ของมนุษย์ในสังคมต่างๆ นักมานุษยวิทยาภาษาศาสตร์ ส่วนมากจะศึกษาภาษาใดภาษาหนึ่ง ในเวลาใดเวลาหนึ่ง เพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างของภาษานั้น ๆ ศึกษาภาษาในฐานะเป็นระบบสื่อสารที่สำคัญที่มนุษย์ใช้ในการติดต่อสัมพันธ์กัน การศึกษาภาษาและวัฒนธรรมช่วยให้เราเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ได้

4. มนุษยวิทยาวัฒนธรรม : ศึกษาพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้และผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ของมนุษย์หรือศึกษาวัฒนธรรมของสังคมต่างๆ ทั่วโลก โดยทั่วไปมานุษยวิทยาวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 3 สาขาย่อยคือ :

1. ชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography)
2. มานุษยวิทยาสังคม (Social Anthropology)
3. ชาติพันธุ์วิทยา (Ethnology)

1. ชาติพันธุ์วรรณา เป็นรากฐานของวิชามานุษยวิทยาวัฒนธรรม คำว่า Ethnography มาจากรากศัพท์ 2 คำคือคำว่า “Ethno” ที่แปลว่าเชื้อชาติหรือประชากร และคำว่า “graphein” แปลว่าการเขียน เมื่อรวมคำทั้ง 2 เข้าด้วยกัน แปลได้ว่า การเขียนเกี่ยวกับประชากรกลุ่มต่างๆ ชาติพันธุ์วรรณาจึงหมายถึงการพรรณนาถึงวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีหรือวัฒนธรรมที่เฉพาะของสังคมใดสังคมหนึ่ง เพื่อให้รู้จักวัฒนธรรมนั้นๆ ได้อย่างลึกซึ้ง เช่น การพรรณนาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวเขาเผ่าต่างๆ ชาวจีน ญวน มอญ หรือชนกลุ่มน้อยกลุ่มอื่น ๆ ในประเทศไทย หรือเป็นการพรรณนาเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของอินเดียนแดงเผ่าต่างๆ ในประเทศอเมริกา หรือสังคมระดับเผ่าต่างๆ ของทวีปออสเตรเลียหรือแอฟริกา เป็นต้น ในตอนแรกๆ นักมานุษยวิทยาใช้ข้อมูลของนักสำรวจ นักเดินทาง นักสอนศาสนาที่ได้อ่านที่กวีวัฒนธรรมของสังคมต่างๆ ไว้ ต่อมาในศตวรรษที่ 19 นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมเห็นว่า ข้อมูลเหล่านั้นค่อนข้างอคติไม่เป็นกลางและเชื่อถือไม่ได้ จึงเลิกใช้ข้อมูลดังกล่าว เมื่อมีการเริ่มทำงานวิจัยสนามโดยการกระตุ้นของ Boas ผู้ได้ชื่อว่าเป็นบิดาของมานุษยวิทยาวัฒนธรรมในอเมริกา ตั้งแต่นั้นมานักมานุษยวิทยาทุกคนจะเก็บข้อมูลด้วยตัวเองโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยสนาม เนื่องจากงานวิจัยสนามเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมของผู้จะเป็นนักมานุษยวิทยาอาชีพ ดังนั้นนักมานุษยวิทยาทุกคนจึงเป็นนักชาติพันธุ์วรรณาไปในตัว

นักมานุษยวิทยาทุกคนจะเลือกดินแดนทางภูมิศาสตร์ที่ใดที่หนึ่งที่เขาสนใจเพื่อศึกษาวัฒนธรรมของชุมชนหรือสังคมที่เขาเลือกแล้ว บางคนสนใจวัฒนธรรมระดับเผ่าในทวีปแอฟริกา เอเชีย ออสเตรเลียและที่อื่น ๆ นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมโดยทั่วไปเน้นศึกษาวัฒนธรรมต่างชาติและจะทำงานวิจัยสนามในดินแดนต่างชาติถ้าเป็นไปได้ เช่นที่ผู้เขียนได้ทำงานวิจัยสนามเป็นเวลาปีกว่า ในเขตวัฒนธรรมที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของอเมริกา โดยผู้เขียนเน้นศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวงจรชีวิตครอบครัวของชาวอเมริกัน⁴ หลังจากการใช้ชีวิตที่นานเป็นเวลา 1-2 ปีขึ้นไปในงานวิจัยสนาม นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมแต่ละคนจะเขียนรายงานการวิจัยขึ้นเผยแพร่ ผลงานวิจัยดังกล่าวถือได้ว่าเป็นชาติพันธุ์วรรณา

ในปัจจุบันนักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมได้เขียนชาติพันธุ์วรรณาของวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั่วโลกเป็นจำนวนมากกว่า 2,000 สังคม⁵ ทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมต่างๆ แพร่ไปยัง

นักวิชาการสาขาอื่น ๆ ด้วย ชาติพันธุ์วรรณาเป็นข้อมูลที่นักมานุษยวิทยาใช้เพื่อการศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมต่าง ๆ ทำให้การศึกษาข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural Studies) ก้าวหน้าไปมาก

หนังสือประเภทชาติพันธุ์วรรณาที่เป็นการพรรณนาถึงวัฒนธรรมที่เฉพาะที่ใดที่หนึ่งนั้น จะมีลักษณะที่คล้ายๆ กันดังนี้ เริ่มต้นจากการให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพที่เป็นสถานที่อยู่อาศัยของมนุษย์ในวัฒนธรรมนั้น ๆ รวมทั้งพืชสัตว์และมนุษย์ที่อยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน เรียกว่าพรรณนาถึงระบบนิเวศวิทยา เพื่อดูการปรับตัวของมนุษย์ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ กันว่า มนุษย์ในแต่ละชุมชนแต่ละสังคมมีการปรับตัวอย่างไรกับสิ่งแวดล้อมนั้น หลังจากนั้นจะพรรณนาถึงองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ คือกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ มักจะเริ่มด้วยการพรรณนากลุ่มครอบครัวครัวเรือนและกลุ่มเครือญาติซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในสังคมต่าง ๆ ตามด้วยการพรรณนากลุ่มอื่น ๆ ที่ห่างออกไปเช่นกลุ่มเพื่อนบ้าน สมาคมชมรมและชุมชน เป็นต้น ต่อมาจะพรรณนาถึงลักษณะทั่วไปของวัฒนธรรมกันต่าง ๆ เช่น ระบบเศรษฐกิจ การเมืองศาสนาและการศึกษา จากนั้นจะเน้นในหัวข้อที่แต่ละคนสนใจเป็นพิเศษเช่น อาจเน้นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและการถ่ายทอดวัฒนธรรม เน้นระบบครอบครัวและเครือญาติหรือหัวข้ออื่น ๆ เป็นต้น

นอกจากชาติพันธุ์วรรณาเป็นข้อมูลสำคัญ ที่นักมานุษยวิทยาใช้ในการเปรียบเทียบวัฒนธรรมเพื่อค้นหาธรรมชาติของพฤติกรรมมนุษย์แล้ว นักสังคมศาสตร์สาขาอื่น ๆ ได้นำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ของตัวด้วย

2. มานุษยวิทยาสังคม : เป็นลักษณะของวิชามานุษยวิทยาในประเทศอังกฤษ ก่อตั้งโดยปรมาจารย์ชาวอังกฤษ 2 ท่านคือ A.R. Radcliffe-Brown และ Bronislaw Malinowski ผู้เป็นบิดา ร่วมกัน ของทฤษฎีโครงสร้าง-การหน้าที่นิยม (Structural Functionalism) ในมานุษยวิทยาทั้งสองท่านเป็นบุคคลสำคัญที่ช่วยพัฒนามานุษยวิทยาในอเมริกามาจนถึงปัจจุบัน โดยผ่านนักมานุษยวิทยาที่มีชื่อที่เป็นลูกศิษย์ของท่านจำนวนไม่น้อย โดยที่ Radcliffe-Brown ให้อิทธิพลไว้มากในเรื่องแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ศึกษาพฤติกรรมคน ขณะที่ Malinowski ให้อิทธิพลอย่างมากในงานวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา

สาขานี้มีมโนภาพสำคัญคือโครงสร้างทางสังคมและการหน้าที่ และมีทฤษฎีสำคัญคือทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่นิยมดังกล่าว ที่ใช้วิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจ เครือญาติหรือสงครามใน

เทอมของการจัดระเบียบของกลุ่มคน Radcliffe-Brown เห็นว่าโมโนภาพ “วัฒนธรรม” นั้นกว้างเกินไปและยากจะศึกษาได้ จึงเน้นศึกษาเฉพาะโครงสร้างทางสังคม หรือส่วนที่เป็นความสัมพันธ์ของคนในแ่งมุมต่างๆ ซึ่งแคบกว่า สาขานี้มีเนื้อหาสาระเหมือนวิชาสังคมวิทยา Radcliffe Brown⁶ เรียกมันว่า “สังคมวิทยาเปรียบเทียบ” แต่มานุษยวิทยาสังคมต่างไปจากวิชาสังคมวิทยาตรงที่เน้นการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนหรือสังคมต่างๆ

ทฤษฎีสำคัญของสาขานี้ ไม่ได้ใช้ศึกษาวัฒนธรรมทั้งหมด ศึกษาแต่บางส่วนของพฤติกรรมคนเท่านั้น เช่น เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ศาสนา กฎหมายหรือค่านิยม เป็นต้น แต่เป็นแนวทางที่มองปรากฏการณ์สังคมอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ เพื่ออธิบายหรือจัดประเภทพฤติกรรมต่างๆ ของคน สาขานี้ไม่สนใจจะศึกษาพฤติกรรมระดับบุคคล แต่มีเป้าหมายที่จะวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับธรรมชาติของสังคมมนุษย์และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนกลุ่มต่างๆ

นักมานุษยวิทยาบางคนเช่น Kottak⁷ มองไม่เห็นความแตกต่างระหว่างมานุษยวิทยาวัฒนธรรมและมานุษยวิทยาสังคม และเรียก 2 สาขารวม ๆ กันว่ามานุษยวิทยาสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural Anthropology)

3. ชาติพันธุ์วิทยา : ในอเมริกาคำว่า Ethnology และ Cultural Anthropology ใช้แทนกันได้ ชาติพันธุ์วิทยาหรือมานุษยวิทยาวัฒนธรรม เป็นการศึกษาความเหมือนและความแตกต่างกันของวัฒนธรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในโลกปัจจุบัน โดยมีโมโนภาพ “วัฒนธรรม” เป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญที่สุด มานุษยวิทยาวัฒนธรรมเป็นวิทยาศาสตร์สาขาหนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมมีหน้าที่ในการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบและอธิบายพฤติกรรมมนุษย์ในทุกแ่งทุกมุมของชีวิตทางสังคม ทั้งนี้เพื่อวางกฎเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ให้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งของมานุษยวิทยาวัฒนธรรมคือนักมานุษยวิทยาจะศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ในทุกแ่งมุมของชีวิต ในสังคมต่างๆ เช่น Malinowski⁸ ศึกษาพิธีกรรมการค้าขาย เห็นว่าการแลกเปลี่ยนสิ่งของมีค่าสองชั้นของสังคมโทรเบเรียนั้น เกี่ยวข้องกับทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวเกาะทำ คือเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม เกียรติคุณ ความเชื่อและการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา รวมทั้งค่านิยมและทัศนคติด้วย จึงจะเห็นได้ว่าแม้ Malinowski จะสนใจศึกษาการจัดระเบียบทางสังคมมากกว่า แต่ให้ได้ความ

สนใจชีวิตทางสังคมของมนุษย์ในด้านอื่นๆ ด้วย สิ่งนี้แหละที่ทำให้มานุษยวิทยาเป็นวิชาที่มีลักษณะพิเศษต่างไปจากสังคมศาสตร์สาขาอื่นๆ ทั้งหมด แม้ว่ามานุษยวิทยาจะเป็นวิชาที่มีขอบข่ายกว้างขวางมาก แต่ในความเป็นจริงนักมานุษยวิทยาแต่ละคนศึกษาแต่ปัญหาแคบๆ เท่านั้น

ลักษณะที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของมานุษยวิทยาวัฒนธรรม คือการใช้ “ระเบียบวิธีการเปรียบเทียบ (Comparative Method) เพื่อเสาะแสวงหาความสม่ำเสมอ หากกระบวนการที่วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป หรือหากกระบวนการที่ต่อเนื่องของวัฒนธรรมในทุกสังคมทุกเวลาและสถานที่ในโลกนี้ ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการเปรียบเทียบวัฒนธรรม คือ HRAF⁹ การเน้นที่การเปรียบเทียบวัฒนธรรมต่างๆ ทำให้วิชามานุษยวิทยา มีขอบเขตเนื้อหาสาระที่กว้างขวางที่สุดในหมวดสังคมศาสตร์ เพราะมีลักษณะเป็นการศึกษาข้ามวัฒนธรรม มานุษยวิทยาวัฒนธรรมให้ทัศนคติในการมองโลกที่ให้ความหมายแก่ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์เห็นและทำ ความหมายของมานุษยวิทยา จะช่วยให้มนุษย์มีความสำเร็จในวิชาชีพที่สำคัญที่สุดของเขา คือการมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มานุษยวิทยาให้ความรู้ที่กว้างขวางเกี่ยวกับโลกที่เราอยู่อาศัย และเพื่อนมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในสังคมต่างๆ ในโลกนี้

เมื่อก่อนนักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมเน้นศึกษาสังคมประเภทดั้งเดิม หรือสังคมที่ยังไม่รู้หนังสือ มีเหตุผลหลายอย่างที่ทำให้นักมานุษยวิทยาเน้นศึกษาสังคมดังกล่าว ข้อแรกคือศึกษาได้ง่ายเพราะสังคมประเภทนี้มีประชากรน้อย ข้อต่อมาคือสังคมเหล่านี้เป็นห้องทดลองตามธรรมชาติได้ดี เพราะสามารถเห็นการทำงานของปัจจัยต่าง ๆ ได้พร้อม ๆ กัน เช่น สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี และประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น เป็นการศึกษาโดยนักมานุษยวิทยาคนเดียวได้ และสามารถจะทดสอบข้อสมมติฐานต่าง ๆ ได้ดี

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมศึกษาสังคมทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นสังคมระดับดั้งเดิม สังคมเกษตรกรรมหรือสังคมอุตสาหกรรมก็ตาม

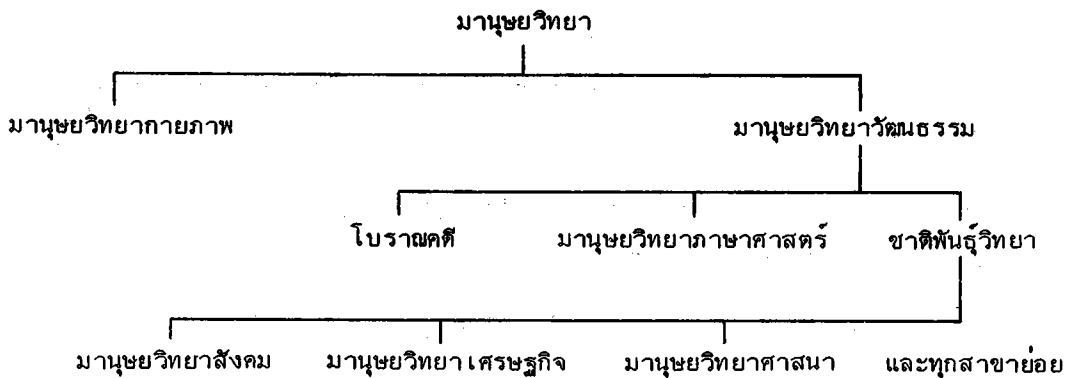
สาขาย่อยของมานุษยวิทยาวัฒนธรรมในอเมริกา

แม้วิชามานุษยวิทยาจะมีขอบข่ายการศึกษาที่กว้างขวางมาก แต่ในความเป็นจริงนักมานุษยวิทยาแต่ละคนจะเลือกศึกษาวัฒนธรรมด้านใดด้านหนึ่ง โดยเฉพาะที่ตัวสนใจเท่านั้น มานุษยวิทยาวัฒนธรรมในอเมริกาจึงแบ่งเป็นสาขาต่าง ๆ ดังนี้ :

1. มานุษยวิทยาการเมืองการปกครอง : นักมานุษยวิทยาประเภทนี้เน้นศึกษาระบบการเมืองหรือศึกษาเรื่องอำนาจและการใช้อำนาจในสังคมหรือชุมชนนั้น ๆ
2. มานุษยวิทยาศาสนา : เน้นศึกษาระบบความเชื่อทางศาสนารวมทั้งการปฏิบัติในทางศาสนาหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วย
3. มานุษยวิทยาเศรษฐกิจ : เน้นศึกษาระบบเศรษฐกิจหรือวิถีทำมาหากินของมนุษย์ในสังคมต่าง ๆ
4. เครื่องญาติและการจัดระเบียบทางสังคม : เน้นศึกษาระบบครอบครัวและเครือญาติในสังคมต่าง ๆ
5. มานุษยวิทยาเชิงจิตวิทยา : เน้นศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ในระดับบุคคลเช่นเดียวกันกับจิตวิทยาสังคม
6. ภาษาและวัฒนธรรม : เน้นศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม กับวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ
7. มานุษยวิทยานคร : เน้นศึกษาชุมชนเมืองในสังคมกำลังพัฒนาและสังคมที่พัฒนาแล้ว
8. นิเวศวิทยาวัฒนธรรม : เน้นศึกษาการปรับตัวของมนุษย์เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม
9. มานุษยวิทยาการแพทย์ : เน้นศึกษาการแพทย์แผนโบราณ การสาธารณสุข การรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยในสังคมกำลังพัฒนาและที่พัฒนาแล้ว
10. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม : เน้นศึกษาถึงปัจจัยหรือกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทางสังคมหรือชุมชนด้วย
11. เขตวัฒนธรรมต่าง ๆ แบ่งออกเป็นวัฒนธรรมของทวีปต่าง ๆ ดังนี้ : วัฒนธรรมของทวีปเอเชีย วัฒนธรรมของทวีปแอฟริกา วัฒนธรรมของเผ่าอินเดียนแดงในอเมริกาเหนือ วัฒนธรรมทวีปอเมริกาใต้ วัฒนธรรมของเอเชียอาคเนย์และวัฒนธรรมยุโรป

การแบ่งวิชามานุษยวิทยาตามเนื้อหาสาระของวิชา

การแบ่งวิชามานุษยวิทยาออกเป็น 4 สาขา เป็นการแบ่งตามการบริหารของคณะมานุษยวิทยาในมหาวิทยาลัยใหญ่ ๆ ของอเมริกา ที่แบ่งคณะมานุษยวิทยาออกเป็น 4 สาขาหรือภาควิชาคั่งกล่าว แต่นักมานุษยวิทยาบางคนเช่น Ember & Ember¹⁰ ได้แบ่งสาขามานุษยวิทยาออกเป็น 2 สาขาใหญ่ตามเนื้อหาสาระของวิชา คือเป็นสาขามานุษยวิทยากายภาพ และสาขามานุษยวิทยาวัฒนธรรมซึ่งรวมเอาสาขาย่อยอีก 3 สาขาไว้ด้วยคือ โบราณคดี มานุษยวิทยาภาษาศาสตร์ และชาติพันธุ์วิทยา ดังแผนภูมิข้างล่างนี้

ที่แบ่งวิชามานุษยวิทยาออกเป็น 2 สาขาเพราะเนื้อหาของวิชามานุษยวิทยาแบ่งออกได้เป็น 2 เนื้อหาใหญ่ ๆ คือการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของมนุษย์ที่สูญพันธุ์ไปแล้ว และที่ยังมีชีวิตอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของโลกปัจจุบัน อีกเนื้อหาหนึ่งเกี่ยวกับวัฒนธรรม คือศึกษาพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้และการถ่ายทอดทางสังคมของมนุษย์ในสังคมต่าง ๆ ทั่วโลก สาขาโบราณคดี ภาษาศาสตร์และชาติพันธุ์วิทยาต่างเน้นศึกษาวัฒนธรรมทั้งสิ้น ความแตกต่างของสามสาขาคั่งกล่าวอยู่ที่สาขาโบราณคดีเน้นศึกษาวัฒนธรรมที่สูญพันธุ์ไปแล้ว ภาษาศาสตร์เน้นศึกษาภาษาและระบบสื่อสารติดต่อกันของมนุษย์ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประเภทหนึ่งส่วนนักชาติพันธุ์วิทยาเน้นศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมที่ยังมีอยู่ในปัจจุบันในทุกแ่งมุมของชีวิตสังคม เมื่อทั้งสามสาขาศึกษาวัฒนธรรมหรือส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม จึงถูกจัดอยู่ในหมวคมานุษยวิทยาวัฒนธรรมด้วยกัน

มานุษยวิทยาในยุโรป

วิชามานุษยวิทยาในยุโรป มีลักษณะที่ต่างไปจากมานุษยวิทยาในอเมริกา ในขณะที่อเมริกาพยายามรวม 4 สาขาย่อยคือ มานุษยวิทยากายภาพ โบราณคดี มานุษยวิทยาภาษาศาสตร์ และมานุษยวิทยาวัฒนธรรมเข้าอยู่ในคณะเดียวกัน แต่ในยุโรป สาขาต่าง ๆ ของมานุษยวิทยาจะสอนในคณะต่าง ๆ กันไป สำหรับในยุโรปคำว่า Anthropology มักหมายถึงมานุษยวิทยากายภาพ แต่อย่างเดียว และจะสอนอยู่ในคณะชีววิทยาหรือแพทยศาสตร์ ส่วนชาติพันธุ์วิทยาหรือมานุษยวิทยาวัฒนธรรมมักสอนในคณะภูมิศาสตร์ ปรัชญาหรือคณะจิตวิทยา โบราณคดีสอนในคณะประวัติศาสตร์ศิลปะ และมานุษยวิทยาภาษาศาสตร์สอนในคณะปรัชญา

มานุษยวิทยาในประเทศไทย

มานุษยวิทยาในประเทศไทยไม่ได้รวมเอา 4 สาขาย่อยไว้ด้วยกัน และวิชามานุษยวิทยายังไม่พัฒนานักเมื่อเปรียบเทียบกับวิชาสังคมวิทยาในประเทศไทย ในการสอนระดับปริญญาตรี มีเพียงมหาวิทยาลัยเดียวที่เปิดสอนวิชามานุษยวิทยาโดยตรง คือที่มหาวิทยาลัยศิลปากรวังท่าพระ ที่อื่น ๆ จะสอนรวม ๆ กันกับวิชาสังคมวิทยาในคณะหรือภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาและคณะหรือภาควิชาดังกล่าวมักจะเน้นหนักไปทางสังคมวิทยามากกว่ามานุษยวิทยา

ในประเทศไทยคำว่ามานุษยวิทยามักหมายถึงมานุษยวิทยาวัฒนธรรมเท่านั้น ส่วนวิชาโบราณคดีสอนอยู่แห่งเดียวที่มหาวิทยาลัยศิลปากร มานุษยวิทยาภาษาศาสตร์ยังไม่พัฒนานัก มีสอนอยู่บ้างในคณะมนุษยศาสตร์หรืออักษรศาสตร์ ส่วนวิชามานุษยวิทยากายภาพยังไม่พัฒนาเช่นกัน นับเป็นสาขาที่ด้อยพัฒนาที่สุดในมานุษยวิทยา ที่ใกล้เคียงที่สุดมีสอนอยู่บ้างในคณะแพทยศาสตร์

มานุษยวิทยาและวิชาที่เกี่ยวข้อง

มานุษยวิทยากายภาพในอเมริกานั้นศึกษาลักษณะทางกายภาพและวิวัฒนาการทางกายภาพของมนุษย์ในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งการปรับตัวของมนุษย์ในสิ่งแวดล้อมที่ต่างกันไปทั่วโลก มานุษยวิทยากายภาพจึงใกล้ชิดกับวิชาต่าง ๆ ในหมวดวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมาก เช่น วิชาชีววิทยา สัตววิทยา สรีรวิทยา กรรมพันธุ์ศาสตร์ แพทยศาสตร์ มนุษย์นิเวศวิทยา และพฤกษศาสตร์ โบราณคดีมีความใกล้ชิดกับวิชาต่าง ๆ ในหมวดวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเช่นกัน เช่น

ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา สรีรวิทยา สัตววิทยา พฤกษศาสตร์รวมทั้งวิชาอื่น ๆ ในหมวดสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ด้วย ส่วนมานุษยวิทยาวัฒนธรรมเกี่ยวพันกับวิชาต่าง ๆ ของหมวดสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์มาก เช่น วิชาสังคมวิทยา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ จิตวิทยาสังคม ปรัชญาทางสังคม ศาสนา ศิลปะและภาษาศาสตร์

การศึกษาข้ามสาขา

ในปัจจุบันนักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ได้พัฒนาความสนใจเป็นพิเศษในสาขาต่าง ๆ จึงเริ่มทำงานร่วมกันกับนักวิชาการสาขาอื่น ๆ เช่น ในมานุษยวิทยากฎหมาย (Anthropology of Law) นักมานุษยวิทยาประเภทนี้ใกล้ชิดกับนักสังคมศาสตร์สาขากฎหมาย ในวิชามานุษยวิทยา การแพทย์ นักมานุษยวิทยาสนใจศึกษาการแพทย์และสาธารณสุขในสังคมสมัยใหม่และได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษอีกครั้งในเรื่องการรักษาพยาบาลในสังคมที่ไม่ใช่สังคมตะวันตก ส่วนในชีววิทยา สังคม (Sociobiology) เป็นการศึกษาข้ามสาขาที่ค่อนข้างใหม่ นักมานุษยวิทยาทำงานร่วมกับนัก สัตวศาสตร์ชีววิทยาและนักกรมพันธุ์วิทยา โดยพยายามประยุกต์กรอบแนวคิด “วิวัฒนาการทาง ชีวะ” มาศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ในสังคมต่าง ๆ มานุษยนิเวศวิทยาวัฒนธรรมที่ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ นำไปสู่การศึกษาข้ามสาขา นักมานุษยวิทยา ทำงานร่วมกับนักภูมิศาสตร์และนักพฤติกรรมศาสตร์สาขาต่าง ๆ ส่วนวิชาจิตวิทยาใกล้ชิดกับ มานุษยวิทยามากในหลายด้านนักมานุษยวิทยาทำงานร่วมกับนักจิตวิทยา เพื่อศึกษาสุขภาพจิต กระบวนการทางจิต ทฤษฎีการเรียนรู้และการศึกษาข้ามวัฒนธรรมเกี่ยวกับบุคลิกภาพ

แม้มีหลายสาขาย่อย แต่นักมานุษยวิทยาสาขาต่าง ๆ มีความสนใจร่วมกันในการศึกษา มนุษย์ในฐานะเป็นสิ่งมีชีวิตประเภทหนึ่ง และศึกษาชีวิตมนุษย์ในทุกแง่มุมของชีวิตและทำการ ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจนิสัยของมนุษย์ แม้นัก มานุษยวิทยาอาจเน้นศึกษาลักษณะทางกายภาพของมนุษย์หรือศึกษาวัฒนธรรมแต่นักมานุษยวิทยา ทั้งสองประเภทนี้มีเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งเป็นเป้าหมายของวิชามานุษยวิทยา คือการค้นพบธรรมชาติ ของกระบวนการทั้งทางชีวะและทางวัฒนธรรมและพยายามหาความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการ ทั้งสองดังกล่าว

มานุษยวิทยาประยุกต์

วิชามานุษยวิทยาเจริญที่สุดในประเทศอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขามานุษยวิทยาประยุกต์ มานุษยวิทยาประยุกต์คือการประยุกต์ความรู้ทางมานุษยวิทยา ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ เพื่อให้ประชากรกลุ่มต่าง ๆ มีชีวิตเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น มีสุขภาพทั้งกายและใจดีขึ้น เป็นต้น นักมานุษยวิทยาประยุกต์คือผู้ที่ใช้ความรู้ทางมานุษยวิทยาไปทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ของผู้กำหนดนโยบายทั้งของรัฐและเอกชน ผู้เขียนคิดว่านอกจากนักมานุษยวิทยาจะเข้าช่วยกำหนดนโยบายและการบริหารแล้ว ยังสามารถนำความรู้ทางมานุษยวิทยาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใด ๆ ก็ตาม ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับชีวิตของชาวบ้าน ผู้ที่จะได้รับผลกระทบต่อผลที่จะเกิดขึ้น

แนวทางการศึกษาทางมานุษยวิทยาแบบอเมริกายังมีประโยชน์ที่ช่วยย้ำความจริงที่ว่า ค่านิยมความเชื่อประเพณีและพฤติกรรมของชนกลุ่มน้อยหรือชนกลุ่มต่าง ๆ เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในการทำความเข้าใจหนทางต่าง ๆ ที่ปวงชนเหล่านั้น ตอบโต้ต่อโปรแกรมการพัฒนาต่าง ๆ ที่รัฐหรือเอกชนจัดขึ้นก็ตาม และกรอบแนวคิดที่สำคัญอย่างยิ่งอย่างหนึ่งในมานุษยวิทยา คือแนวทางภาพรวมหรือทุกแง่มุม ซึ่งคือระบบทั้งหมดที่มนุษย์กลุ่มต่าง ๆ มีชีวิตอยู่ เช่นระบบเศรษฐกิจครอบครัว ความเชื่อการเมืองการศึกษา และระบบอื่น ๆ ทั้งหมด กรอบแนวคิดดังกล่าว อาจประยุกต์มาใช้ศึกษาสถานการณ์สังคมในทุกสภาพและทุกระดับได้ เช่น โรงงานครอบครัว ชุมชนเมือง ชุมชนชนบทภูมิภาคระดับประเทศและระดับโลกด้วยความรู้ทางมานุษยวิทยาไม่ใช่ประยุกต์ได้แก่นักมานุษยวิทยาที่ทำวิจัยหรือที่เป็นที่ปรึกษาผู้บริหารที่วางนโยบายต่าง ๆ เท่านั้น แต่นำไปใช้โดยคนที่เข้าไปยุ่งหรือเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนอื่น ๆ ด้วย นับได้ว่าไม่มีจุดจบของการใช้แนวทางศึกษาทางมานุษยวิทยาแบบอเมริกันอาจนำไปใช้ศึกษากฎหมาย การพัฒนาชนบทการบริการทางแพทย์ การจัดการศึกษา การวางผังเมือง การสังคมสงเคราะห์และศึกษาเรื่องอื่น ๆ อีกมาก

เชิงอรรถ

¹ คำว่า “มานุษยวิทยา” (Anthropology) มีความหมายที่ใช้กันต่างไปในประเทศยุโรปและอเมริกา คำว่ามานุษยวิทยาที่ใช้ในบทความนี้จะหมายถึง ในความหมายที่ใช้กันในประเทศอเมริกาเท่านั้น

² “ผู้คนรุ่นแรก ๆ บนแผ่นดินสยาม” ในวารสารศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ “บ้านเชียง” สุจิตต์ วงษ์เทศ, บรรณาธิการ, เรือนแก้วการพิมพ์, 2530, หน้า 11.

³ Franz Boas ทำงานวิจัยสนามครั้งแรกโดยศึกษาชนเผ่าเอสกีโมของเกาะบับฟินในปี ค.ศ. 1883 ทำให้เขาได้ข้อมูลปฐมภูมิมากมายเกี่ยวกับวัฒนธรรมเอสกีโมระเบียบวิธีวิจัยสนามของ Boas ต่อมากลายเป็นรากฐานสำคัญของวิชามานุษยวิทยาวัฒนธรรม

⁴ งามพิศ สัตย์สงวน, “วงจรครอบครัวของสังคมเพลนวิดล์ในสหรัฐอเมริกา”. วารสารสังคมศาสตร์, ปีที่ 16, ฉบับที่ 3, กรกฎาคม-กันยายน 2522, หน้า 72-83.

⁵ มีหนังสือประเภทชาติพันธุ์วรรณาที่เป็นคลาสสิกอยู่หลายเล่มซึ่งก็มานุษยวิทยาควอ่าน เช่น Bronislaw Malinowski, *Argonauts of the Western Pacific*. London: Reuthidge & Kegan Paul Ltd., 1922. A.R. Radcliffe-Brown, *The Andaman Islanders*. Cambridge Cambridge University Press, 1922. C.W.M. Hart & A.R. Pilling, *The Tiwi of North Australia*, N.Y. : Henry Holt & Company, 1960, และ Napoleon A. Chagnon, *Yanomamo : the Fierce People*, N.Y. : Rinehart & Winston, 1977.

⁶ A.R. Radcliffe-Brown, *Structure and Function in Primitive Society*. New York : The Free Press, 1965, p. 189.

⁷ Conrad P. Kottak, *Cultural Anthropology*. New York : Random House, Inc. 1978, p. 12.

⁸ Bronislaw Malinowski เป็นบิดาอีกคนหนึ่งของงานวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา เขาได้ศึกษาวัฒนธรรมของเกาะโทรเบเรียนเป็นเวลาจนถึง 6 ปี จึงมีความรู้อย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับวัฒนธรรมนี้ Malinowski ได้เขียนบันทึกงานวิจัยสนามของเขาอย่างละเอียด งานวิจัยสนามของเขา กลายเป็นแบบฉบับของงานวิจัยสนามในสมัยปัจจุบัน

⁹ ผู้ริเริ่ม HRAF หรือ Human Relation Area Files คือ George P. Murdock จากมหาวิทยาลัยเยลล์ในสหรัฐอเมริกา HRAF คือข้อมูลประเภทการสำรวจข้ามวัฒนธรรม เป็นการรวบรวมข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณาว่า 200-300 สังคม จากเขตวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั่วโลก

¹⁰ Carol R. Ember & Melvin Ember, *Cultural Anthropology*. New Jersey : Prentice Hall, Inc., 1981, pp. 6-13.